

ที่ นร ๑๑๑๗/๑๕๖๕

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๑๒๔ อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. ๑๐๕๐๐

๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๗

เรื่อง การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าต้นน้ำและลุ่มน้ำของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเกี่ยวกับ "การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าต้นน้ำและลุ่มน้ำของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน"

ด้วย สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นว่าการพัฒนาประเทศไทยด้วยนโยบายการบริหารแบบรวมศูนย์ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาชุมชนขาดความสามารถพึ่งตนเอง ในกรณีนี้การให้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสมนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมและการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก โดยไม่มีการอนุรักษ์และการปรับปรุงบำรุงดินทำให้คุณภาพดินเสื่อมโทรม เกิดปัญหาการขยายพื้นที่ทำการเกษตรเข้าไปเขตพื้นที่ป่า เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ในแหล่งต้นน้ำลำธาร และกระทบต่อศักยภาพทรัพยากรน้ำของประเทศ ซึ่งประสิทธิภาพของการบริหารจัดการป่าต้นน้ำ ลุ่มน้ำจะเป็นกุญแจสำคัญในการรักษาความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรส่งออกของไทยให้ยั่งยืน และรักษาสมดุลของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

สภาที่ปรึกษา ในคราวการประชุมเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2547 ได้พิจารณาผลการศึกษาของคณะทำงานดังกล่าว และมีมติให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับ "การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าต้นน้ำและลุ่มน้ำของประชาชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน" โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย สรุปได้ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะหลักการร่วมเชิงนโยบาย

- ๑.๑ กำหนดให้มีแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น
- ๑.๒ ให้มีระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ประชาชนชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น มีส่วนร่วมและรับผิดชอบ
- ๑.๓ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ โดยอาศัยความเข้มแข็งของชุมชน และประชาสังคมควบคู่กับการบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม

๑.๔ ยกกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้คนในชนบทและเมือง ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค

๒. การจัดการป่าต้นน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๑ รัฐควรแก้ปัญหาการบุกรุกการตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้ยุทธศาสตร์ “คนอยู่กับป่า”

๒.๒ รัฐควรรับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๓ รัฐควรเร่งจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนที่ไร้ที่ทำกิน ในสถานที่และจำนวนที่เหมาะสม โดยรัฐไม่ควรให้เอกสารสิทธิในลักษณะที่ผู้ถือครองสามารถจำหน่ายหรือถายโอนที่ทำกินในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ควรให้เอกสารที่ใช้สิทธิครอบครองเพื่อทำกินเท่านั้น

๒.๔ รัฐควรส่งเสริมให้ราษฎรใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านช่วยเพิ่มผลผลิตและลดค่าใช้จ่ายการทำเกษตรกรรม

๒.๕ รัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ การควบคุมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากป่า

๒.๖ รัฐควรดำเนินการแก้ปัญหาข้อพิพาทอันเกี่ยวกับสิทธิที่ดินทำกิน การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้แนวทางสันติวิธีที่ไม่เลือกปฏิบัติ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนและการรับผิดชอบต่อสังคม

๓. การจัดการลุ่มน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓.๑ ดำเนินการให้มียุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำ เพื่อสนองตอบความจำเป็นการใช้น้ำในกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะจากประชาชน

๓.๒ จัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในกิจกรรมของชุมชนและเมืองให้ชัดเจน

๓.๓ การจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ ควรให้สิทธิการใช้น้ำแก่ประชาชนซึ่งจะมีความเป็นธรรมและสามารถปรับให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

๓.๔ ควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับการใช้น้ำในสภาพปัจจุบัน ควรมีการแยกรายงานวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมออกจากรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย และทุกหน่วยงานมีมาตรฐานเดียวกันในการชดเชยแก่ประชาชน

๓.๕ กำหนดมาตรการการลดการสูญเสียน้ำในการบวนการใช้น้ำทั้งทางการเกษตร การอุปโภคบริโภค การอุตสาหกรรมและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการจัดการน้ำให้มากที่สุด

๓.๖ รัฐควรส่งเสริมให้ใช้น้ำใต้ดินแบบผสมผสานกับน้ำท่าผิวดินให้สมดุลเหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

๓.๗ องค์ประกอบทั้งหมด (ข้อ ๓.๑-๓.๖) จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพป่าไม้ในปัจจุบัน และกลยุทธ์การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำแบบองค์รวม

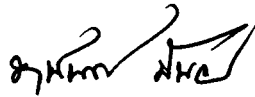
๓.๘ ควรศึกษาการจัดการน้ำระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยทั้งทางด้านกฎหมายและเครื่องมือการบริหารอุปสงค์ของทรัพยากรน้ำ เพื่อให้สามารถเข้าสู่เวทีเจรจาระหว่างประเทศได้อย่างมั่นคง และมีศักดิ์ศรี

๓.๙ ควรจัดการระบบน้ำเสีย ระบบนิเวศ และการก่อสร้างชายฝั่ง ให้อยู่ในสภาพสมดุล ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชายฝั่ง และการลดลงของทรัพยากรทะเล

๓.๑๐ ควรจัดการสิ่งแวดล้อม สารพิษ และระบบนิเวศชายฝั่ง ไม่ให้มีผลกระทบต่อมาตรฐานคุณภาพของทรัพยากรประมง และสุขภาพของชุมชนที่เกี่ยวข้อง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลการพิจารณาเป็นประการใดขอได้โปรดแจ้งให้สภาที่ปรึกษา ทราบในโอกาสแรกด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายอานันท์ ปันยารชุน)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร ๐ - ๒๖๑๒ - ๙๒๒๒ ต่อ ๒๑๖

โทร ๐ - ๒๖๑๒ ๙๑๕๒

**ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าต้นน้ำและลุ่มน้ำของประชาชน
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**

โดย สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. ความเป็นมาความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยด้วยนโยบายการบริหารแบบรวมศูนย์ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา ชุมชนขาดความสามารถพึ่งตนเอง การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสมนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต เมื่อพิจารณาประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 320.7 ล้านไร่ ประชากรของประเทศส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ที่ดินจึงมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพราะนอกจากจะเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญแล้ว ยังเป็นแหล่งที่รวมของวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตของคนไทย เมื่อที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตรเริ่มหมดไปจากการพัฒนา เกษตรกรจึงมีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรเข้าไปในเขตป่าสงวน เพื่อนำที่ดินมาใช้ในการเพาะปลูกมากขึ้นโดยไม่มีการอนุรักษ์และการปรับปรุงบำรุงดินและ ทำให้คุณภาพของดินเสื่อมโทรมและมีผลกระทบต่อระบบนิเวศในแหล่งต้นน้ำลำธาร และกระทบต่อศักยภาพทรัพยากรน้ำของประเทศที่มีแนวโน้มที่จะเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาสินค้าเกษตรที่ใช้น้ำมาก เช่น ข้าว พืชสวน และผลไม้ ซึ่งประสิทธิภาพของการบริหารจัดการป่าต้นน้ำ ลุ่มน้ำจะเป็นกุญแจสำคัญในการรักษาความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรส่งออกของไทยให้ยั่งยืนและรักษาสมดุลของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

2. การดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.1 รวบรวมและศึกษาข้อมูล กฎหมาย กฎระเบียบ ในการจัดการลุ่มน้ำ ป่าต้นน้ำ การใช้ที่ดิน และการพัฒนาที่ยั่งยืน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1.1 รายงานการศึกษาเรื่องนโยบายที่ดิน โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย กรุงเทพฯ. พฤศจิกายน 2529.

2.1.2 รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ "โครงการศึกษาการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ และ กฎหมายเพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประโยชน์สูงสุด" โดย รศ.ดร.วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ และคณะ. พฤศจิกายน 2544.

2.1.3 เอกสารประกอบการฟังบรรยายและแลกเปลี่ยนความเห็นกับ Dr.Hernando de Soto เรื่อง "การใช้ประโยชน์สินทรัพย์ที่มีอยู่ในประเทศไทย" โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. พฤศจิกายน 2545.

- 2.1.4 แผนนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย โดย มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ กันยายน 2544.
- 2.1.5 รายงานสรุปการสัมมนาเรื่อง "แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ" โดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กันยายน 2545.
- 2.1.6 รายงานสรุปการสัมมนาเรื่อง "สภาพการณ์และปัญหาการทำประมงและชายฝั่งทะเลตะวันออก" โดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กันยายน 2545.
- 2.1.7 เอกสารประกอบการสัมมนา "เรื่องโครงการศึกษาการจัดการลุ่มน้ำ ป่าต้นน้ำ การใช้ที่ดิน และการพัฒนาที่ยั่งยืน" โดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สิงหาคม 2546.
- 2.1.8 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. 2545-2549
- 2.1.9 รายงานการใช้ที่ดินของประเทศต่างๆ ของ UNDP. 1996.

2.2 จัดการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นกลุ่มใหญ่ โดยการเข้ากลุ่มเป้าหมายต่างๆ เพื่อระดมความคิดเห็น สะท้อนประเด็นปัญหาระหว่างผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน นักวิชาการ/นักวิจัย และสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

- 2.2.1 สัมมนา "สภาพการณ์และปัญหาการทำประมงชายฝั่งทะเลตะวันออก" วันที่ 31 สิงหาคม 2545 ถึง 1 กันยายน 2545 มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี
- 2.2.2 สัมมนาเรื่อง "สิทธิการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินบนต้นน้ำ กรณีต้นน้ำน่าน" วันที่ 5 – 9 กรกฎาคม 2546 อ.บัว จ.น่าน
- 2.2.3 สัมมนาเรื่อง "การจัดการลุ่มน้ำ ป่าต้นน้ำ การใช้ที่ดิน และการพัฒนาที่ยั่งยืน" วันที่ 26 สิงหาคม 2546 หอประชุมคุรุสภา กรุงเทพฯ

2.3 การจัดสัมมนากลุ่มย่อยเพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและศึกษาสภาพข้อเท็จจริงในพื้นที่ดังนี้

- 2.3.1 ณ จังหวัดกาญจนบุรี วันที่ 10 กันยายน 2545
- 2.3.2 ณ จังหวัดภูเก็ต วันที่ 20 กันยายน 2546
- 2.3.3 ณ จังหวัดน่าน วันที่ 16 ตุลาคม 2546

3. กรอบการศึกษา

ในการศึกษาของคณะทำงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ได้ยึดตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในมาตรา 46 มาตรา 56 มาเป็นแนวทางใน 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 เรื่อง สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน(มาตรา 46)

ประเด็นที่ 2 เรื่อง สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลาย และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา 56)

4. ประเด็นปัญหาสำคัญ

4.1 ปัญหาด้านการจัดการป่าต้นน้ำ

การจัดการป่าต้นน้ำมีปัญหาที่สำคัญเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การแสวงหาผลประโยชน์ของนายทุนด้วยการตัดไม้ทำลายป่า การขยายพื้นที่เกษตรเข้าไปในพื้นที่ป่าต้นน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนสิทธิการถือครองของการทำประโยชน์ในที่ดิน ซึ่งหากปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ปลดปล่อยให้ป่าต้นน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ถูกบุกรุกจะทำให้ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ เกิดการแย่งชิงการใช้น้ำ ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ประกอบกับรัฐยังขาดนโยบายในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวกับสิทธิการใช้ประโยชน์จากการแบ่งปันทรัพยากรที่ดินบนต้นน้ำอย่างชัดเจนและอย่างเท่าเทียมกัน

4.2 ปัญหาด้านการจัดการลุ่มน้ำ

การบริหารจัดการลุ่มน้ำที่ผ่านมาเน้นหนักในเรื่องการจัดการน้ำสำหรับฤดูแล้ง แต่เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและความเข้มข้นของกิจกรรมทางการเกษตรและเศรษฐกิจ ส่งผลให้ความต้องการน้ำมีมากขึ้น เป็นลำดับก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำบ่อยครั้ง ประกอบกับรัฐก็ยังขาดทั้งกติกา และเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำทำให้เกิดการช่วงชิงทรัพยากรน้ำขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างพื้นที่เขตชนบทและเมืองที่ยากต่อการตัดสินใจในระบบปัจจุบันว่าใครควรได้น้ำและปริมาณมากเพียงใด รวมทั้งการจัดการกิจกรรมในลุ่มน้ำเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะหลักการร่วมเชิงนโยบาย

เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตอบสนองต่อการปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่สมดุล เน้นการพัฒนาในเชิงคุณภาพ โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญต่อความเป็นธรรมในสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิต

ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการได้รับประโยชน์และการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ดังนี้

5.1.1 กำหนดให้มีแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและ ความสามารถท้องถิ่น ให้มีการใช้ประโยชน์ อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีสมดุล มีการควบคุม ที่ดี เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากและคุณภาพชีวิต ให้มีการจัดการเมืองและชุมชนน่าอยู่ และอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของแหล่งศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

5.1.2 ให้ประเทศไทยมีระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เน้น ความรับผิดชอบ มีความโปร่งใส เกิดผลในทางปฏิบัติ มีการให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารโดยให้ ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5.1.3 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในทุกระดับ สร้างความเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและผังเมืองให้สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลและเกิด ความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความเข้มแข็งของชุมชน และประชาสังคม ควบคู่กับการบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม เป็นพื้นฐานของการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน มองการพัฒนาบนระบบนิเวศแบบองค์รวม

5.1.4 ยกกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้คนในชนบทและเมือง ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค ในการเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชนบทและเมือง รวมทั้งการพัฒนาชนบทและเมืองให้น่าอยู่ตามศักยภาพและความพร้อมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตความ เป็นอยู่ของประชาชนให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และมีระเบียบวินัย

5.2 การจัดการป่าต้นน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.2.1 รัฐควรแก้ปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้ยุทธศาสตร์ “คนอยู่กับป่า” โดยให้ ราษฎรถือครองที่ดินจำนวนที่พอเหมาะ และใช้ประโยชน์จากที่ดินเพียงเพื่อทำกินเลี้ยงชีพเท่านั้น หรือเปิด โอกาสให้ราษฎรที่ไร้ที่ดินทำกิน และไม่มียานทำ ได้เข้าไปปลูกป่าและดูแลรักษาป่า หรือในเขตพื้นที่ว่างเปล่า หรือพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมในลักษณะการจ้างหรือการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างราษฎรกับรัฐ

5.2.2 รัฐควรรับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สนับสนุนชุมชน ร่วมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ ตลอดจนจำกัดการทำกรเกษตรบนพื้นที่สูง เช่น ไม่ สนับสนุนการเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ต้องการใช้น้ำปริมาณมากหรือการใช้ปุ๋ยเคมี และการใช้

สารเคมีฆ่าวัชพืช เพราะจะส่งผลกระทบต่อแหล่งของลำน้ำ การปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำที่ใช้ อุปโภคและบริโภค

5.2.3 รัฐควรเร่งจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนที่ไร้ที่ทำกิน ในสถานที่และจำนวนที่เหมาะสมทั้งนี้จะต้องพิจารณากลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการจัดระเบียบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าเป็นอันดับแรก โดยรัฐไม่ควรให้เอกสารสิทธิในลักษณะที่ผู้ถือครองซึ่งสามารถจะจำหน่ายหรือถายโอนให้แก่ประชาชนที่ทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติ หรือเขตพื้นที่อนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ เช่น โฉนด นส. 3 หรือใบเหี้ยบบ่า เป็นต้น แต่ควรให้เอกสารที่ใช้สิทธิครอบครองเพื่อทำกินเท่านั้น ซึ่งหากผู้ได้รับสิทธิไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือตายและไม่มีทายาทสืบทอด ก็ให้กลับคืนเป็นของรัฐ หนึ่งรัฐควรให้สิทธิครอบครองที่ดินอีกลักษณะหนึ่ง คือ สิทธิครอบครองเพื่อทำกินของชุมชน อาทิเช่น ภาคใต้ เรียกว่า ส่วนพ่อเฒ่า ภาคเหนือ เรียกว่า สิทธิหน้าหมู เป็นต้น เพื่อชุมชนจะได้ใช้ประโยชน์และดูแลรักษาที่ดินร่วมกัน

ในกรณีการประกาศที่ดินของรัฐได้ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนซึ่งอาศัยทำกิน ในที่ดินนั้นมาก่อน รัฐต้องดำเนินการให้บุคคลเหล่านั้นได้สิทธิตามกฎหมายต่อไป

5.2.4 รัฐควรส่งเสริมให้ราษฎรใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ ทดแทนปุ๋ยเคมี จากเศษไม้ ซากอินทรีย์ และมูลสัตว์ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มผลผลิตลดค่าใช้จ่ายการทำเกษตรกรรม อีกทั้งยังเป็นการรักษาสภาพพื้นดินและสิ่งแวดล้อม

5.2.5 รัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ การควบคุม การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากป่า สร้างจิตสำนึกให้ประชาชน เข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของป่า และร่วมพิทักษ์ปกป้องรักษาป่าเพื่อเป็นพื้นฐานของการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5.2.6 รัฐควรดำเนินการแก้ปัญหาข้อพิพาทอันเกี่ยวกับสิทธิที่ดินทำกิน การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้ แนวทางสันติวิธีไม่เลือกปฏิบัติ เน้นการมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อสังคม ให้ทุกฝ่าย ยึดถือและปฏิบัติตามหลักการที่ตกลงกันได้ สุดท้ายทุกฝ่ายต้องเคารพและอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียม

5.3 การจัดการลุ่มน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.3.1 รัฐควรดำเนินการให้มียุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำ เพื่อสนองตอบความจำเป็นการใช้น้ำในกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะจากประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมรับผิดชอบการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำ เกิดความโปร่งใสในการจัดการ

5.3.2 จัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในกิจกรรมของชุมชนและเมืองให้ชัดเจน ดำเนินการเผยแพร่และรับฟังจนเกิดเป็นสัญญาประชาคม

5.3.3 การจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ ควรให้สิทธิการใช้น้ำแก่ประชาชนซึ่งจะมีความเป็นธรรมและสามารถปรับให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นตามสถานการณ์ที่เหมาะสม การบริหารทรัพยากรน้ำเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมควรมีการจัดตั้งองค์กรในระดับลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ คณะกรรมการเขตจัดการน้ำซึ่งจะเป็นวิธีการกำหนดสิทธิการใช้น้ำ ซึ่งแนวทางการจัดสรรน้ำระหว่างลุ่มน้ำและภายในลุ่มน้ำ ให้มีการกำหนดสิทธิการใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ และจัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำ การจัดสรรภายในลุ่มน้ำระหว่างเขตให้เป็นไปตามสิทธิที่ได้กำหนดไว้ หากมีการโอนกันระหว่างลุ่มน้ำต้องให้คณะกรรมการลุ่มน้ำเห็นชอบ

5.3.4 ควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับการใช้น้ำในสภาพปัจจุบัน สำหรับการพัฒนาแหล่งน้ำ ควรมีการแยกรายงานผลกระทบทางสังคมออกจากรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยให้ทุกหน่วยงานให้หลักการที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการชดเชยแก่ประชาชน และนำค่าชดเชยนี้มาคำนวณจุดคุ้มทุนของการสร้างเขื่อนและเปิดเผยข้อมูลนี้ต่อสาธารณชน โดยที่การรายงานผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้รับการสนับสนุนการวิจัยด้านระบบนิเวศ และการประเมินมูลค่าทรัพยากรมากกว่ากระทำอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ได้มาซึ่งรายงานผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.3.5 กำหนดมาตรการการลดการสูญเสียน้ำในการบวนการใช้น้ำทั้งทางการเกษตร การอุปโภคบริโภค การอุตสาหกรรมและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการจัดการน้ำให้มากที่สุด

5.3.6 รัฐควรส่งเสริมให้ใช้น้ำได้ดินแบบผสมผสานกับน้ำท่าผิวดินให้สมดุลย์เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยควรเร่งขุดลอกแหล่งน้ำตื้นเขิน เพื่อการแก้ปัญหาภัยแล้งและป้องกันอุทกภัย และช่วยราษฎรให้มีแหล่งน้ำทำประโยชน์หาเลี้ยงชีพ

5.3.7 องค์ประกอบทั้งหมด (ข้อ 1 – 6) จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพป่าไม้ในปัจจุบัน และ กลยุทธ์การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำแบบองค์รวม

5.3.8 ควรศึกษาการจัดการน้ำระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยทั้งทางด้านกฎหมายและเครื่องมือการบริหารอุปสงค์ เพื่อให้สามารถเข้าสู่เวทีเจรจาระหว่างประเทศได้อย่างมั่นคง และมีศักดิ์ศรี

5.3.9 ควรจัดการระบบน้ำเสีย ระบบนิเวศ และการก่อสร้างชายฝั่ง ให้อยู่ในสภาพสมดุล ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชายฝั่ง และการลดลงของทรัพยากรทะเล

5.3.10 ควรจัดการสิ่งแวดล้อม สารพิษ และระบบนิเวศชายฝั่ง ไม่ให้มีผลกระทบต่อมาตรฐานคุณภาพของทรัพยากรประมง และสุขภาพของชุมชนที่เกี่ยวข้อง